

Álmatlanság

Ezen a késő délután, ahogy az autóbusról leszállva átgázolt a falu sáros mellékutcáján (hosszú évek óta nem volt már egy becsületes tél, az Alföldön még úgy sincs), látta az agyonázott udvart, majd a kulcs túl ismerősen kattant a zárban, Diánát a reggeli felfordulás fogadta. Bevetetlen, gyúrt ág, szétdobált ruhák a földön. A beszáradt tubus, a földre gurult szemfesték, de az egész szoba a rolók között bekúszó homályban valóban gyászosan mutatott. *Ez az iskola miatt van*, gondolta. Ha egy hangot elvét, azt nem veszik észre, de ha rosszul áll a haja, vagy egy apró foltot az ingén, igen. Sok év rutinjával tudja ezt. És sok év rutinjával gyorsan rendet rak, felhúzza a rolót, kiszellőztet.

Talán estig befejezi a novellát.

Kell hozzá egy illatgyertya, lehetőleg levendulás. A fiókok limlomjai között egy gyufát is talál. A vékony fénynyelv sokáig repked, mintha félne valamitől. A konyhában a demizsonból tölt egy pohár vizet, beledob egy magnézium-tablettát (tescós, zéró cukorral). Élvezi az apró hűsítő túsúrásokat a kezén, ahogy az kicsap a pohárból, míg a korong egy formátlan pacává ázik szét a krétafehér vízben. Gyorsan felhajtja, bólint egyet. Elvégre a magnézium nem ígér többet, mint amit ad.

Húzza az időt.

Sok év telt már el így. Novellák, versek, hosszan áradó, szigorú ritmusú mondatok teszik sűrűvé a szoba levegőjét, amíg az este sötétkékre festi az ablaküveget, és a hidegtől ablakpárkányra mentett korallvirágok sosem látott vörösüket mutatják. Csak a rend, csak a forma! Arányosság! Ezek a novellák, versek valahol az álom és a valóság határán billegtek (de talán pontosabb lenne úgy, hogy az álom és ébrenlét határán), és mind a zenéről szóltak valamiképpen. Egyik értelmezője – mert azért egy-két elemzés elvétele róla is megjelent – találoán *vörösszemű* novelláknak nevezte írásait. Az irodalmi folyóiratok szívesen közölték, lassan már nem is volt olyan lap, ahol ne publikált volna. Kötetet viszont már nem adtak ki tőle, a felkapottabb kiadók kéziratát rendszerint válasz

LAKATOS-FLEISZ KATALIN (1978) író, kritikus, egyetemi oktató. Kolozsváron él. Legutóbbi kötete: *A megértés parancsa. Recenziók, kritikák* (Szászfenes, 2023, Limes).

nélkül hagyták, a kisebb kiadók pedig őszinte sajnálkozásukat fejezték ki, amiért nincs pénz, nem is lesz, egyhamar biztosan nem, rossz idők járnak manapság a könyvkiadásra, de ennek ellenére további írásra biztatták.

Ő nem csodálkozott ezen, természetesnek vette. Nem a kedvét vették el az írástól, hanem a fejlődés illúzióját. Hogy tarthat valahova, ahova a magukat íróknak nevező valakik szoktak tartani. Amúgy az olvasókban sem bízott, nem hitte, hogyha kötete lesz, majd olvasni is fogják. Eddig is legfeljebb egy-két „gratulálok” kommentet kapott a Facebookon. Lila lufikat, szívecske-özönt. Meg egy kritikának álcázott esszét, aminek írója saját „mély” irodalomértését akarta fitogtatni. Minek írja meg a százötvenegyedik novellát, kétszázadik verset? Minek vagy kinek?

Délután öt óra múlt tizenhét perccel. A naptár a falon február harmadikát, pénteket mutat. A fenébe is, most nincs kedve sem Bartókot, sem Kurtágot hallgatni. Kattan a CD-lejátszó, Mendelssohnt teszi be a Dalok szöveg nélkül ciklusból. (Németül jobban szereti: Lieder ohne Worte.) A fisz-moll gondoladalra állítja. (Habár ma már mindenki neten hallgat zenét, ő a CD-hangzást nem cserélné fel a Spotify-ért. Persze ehhez kell egy jó CD-lejátszó is, mindig örömmel nyugtázza magában, hogy ebbe a dologba egyszer befektetett.) A CD-t a Deutsche Grammophon adta ki, ez már önmagában garancia a minőségre, különben is Barenboim játssza, kristálytisztá stúdiófelvétellel. Gyönyörűen kirajzolódik a fisz félhang. Ugyan minden zugát ismeri már ennek a darabnak, de az a fisz félhang zengett a fejében hazafelé jövet végig, mint egy figyelmeztetés.

A lényeg, hogy este minél később kelljen elaludnia. Ne lepje meg az az álom, még az előérzete sem.

Ezen a délutánon ott a kiürült pohárral a kezében, a dal ritmusának átadva magát megerősítette magában azt, ami már sokszor eszébe jutott. Hogy ezentúl nem ír többet. Ezt a mostani novellát azért még befejezi. Novemberben múlt negyvenkét éves. Az előtte álló újabb százötven vagy annál jóval több novella gondolata is nyomasztotta. (Valamikor a húszas évei végén kapott rá az írásra.)

Ahogy már sokadszorra hallgatta meg a zenét, a zenét, amely önmagává, mégis önmagán túl valamilyen *lény*vé válva kapcsolódást kínál, de ez a kapcsolódás mégis *innen marad*, mert a zenébe soha nem lehet beléhatolni, a zene ajtaján mindig csak bebocsátást kérni lehet, minden nappal újra és újra próbálva, soha fel nem adva, hirtelen Zugló, az Abonyi utca jutott eszébe. A legutóbbi pesti nyár. Mert ha hazai ösztöndíjakat nem kapott meg, de azért egy-két rövidebb, néhány hetes lefutású „határon túliaknak” kiírt szakmai pályázatot igen. Mindig, most is nyárra halasztotta a pályázat letöltését letudva a nyaralás kényszerét is egyúttal. Imádta a Várnegyedet szűk utcáival, ezt a várnegyedi barokkot, ahol az épületek mintha jól kiformált, eltalált hangok lettek volna. Előfordult, hogy egyedül ült a Zenetudományi Intézet archívumában, amíg úgy tűnt, a súlyos csend lebbenti meg olykor a függönyöket a forróság miatt kitért ablakokban.

Teljesen lenyűgözte a Goldberg-variációk felépítettsége. Akármennyit foglalkozott vele, sosem tudta teljesen kimeríteni. Ráadásul minél többet foglalkozott

vele, csodálata annál jobban nőtt. Csak a rend, csak a forma! Arányosság! Nem úgy volt ám, hogy a mű roppant építményét megismerve élvezte aztán a zenét, mert már minden ismeret előtt csakis a zenében élvezte ezt a kimeríthetetlen rendet. Minden hozzáférhető előadásban meghallgatta. Sőt, elég volt csak a kottát látnia, a hangjegyek képét, ezt a különös egymásnak fordított kottasort, a *tükörkánont*, a hogy rosszabb pillanataiban tökéletesen megnyugodjon, egy nagyot, megkönnyebbitőt sóhajtva, lám amit keres, az már mindig itt van.

Csodálata, lelkesedése azonban nem akadályozta meg abban, hogy módszeresen, lépésről lépésre utánaolvasva, kutatva felfejtse, mint ahogy a szőnyeget szálazzák szét. Amikor már-már úgy érezte, megvan a kulcs a megfejtéséhez, mégis megtorpant. Valami hibát fedezett fel a rendben, de valahogy szimmetrikusan elhelyezett hibát, ami épp elég volt ahhoz, hogy letegyje a fegyvert. Ha ez a hiba nem volna a Variációkban, a módszeres kutatás elég lenne. Ezzel a hibával viszont Bach beismerte, hogy kevés a műhöz, a mű túlnőtt rajta, hogy a Variációk immár levetve a mű bábruháját, végérvényesen pillangóvá válva az életé legyen.

Ezzel az elmélete is megdőlt, aminek a bizonyítására az ösztöndíjat kérte.

Nem baj, azért idáig eljutni is lélegzetellátó. Hogy ebben a nyolc hangban, ami a Variáció alapját képezi, benne van az egész addigi nyugati zenetörténet. Meg annak elrendezése, az olyan zenei őselemek, mint a *chacconne*. Mert lám a *Zefiro torna* is Bach! Monteverdi világi dalai. Mert Bach felé mutatnak. Imádta ezeket a világi dalokat talán azért is, mivel gyerekkorában csak a templomban hallott hangszeres zenét, de az egyházi népelemek áhítata mindig valahogy lefagyasztotta. Újra és újra meghallgatta ezt a zenét, ezt az ismétlődő, önmagába folyó hangsort, mint ahogy a szerelmesek bámulják egymást, és soha-soha meg nem unják, egymás testében megmerítkezve, amíg már pecsét lesz önmagukon ez a szerelem, valami letörölhetetlen, végérvényes, túlvilágba is átfolyó, mindig újra, körbe-körbe, egymásba folyó kánonokban, *torna, torna...*

A terem órája délután hármat mutatott. Rájött, hogy akkor ezért szétszórta, hogy egy-egy mondatnak többször is neki kell futnia. Az éhség miatt. Gondosan összerakta a jegyzeteit, a túlsúlyos, egykedvű levéltárosnak leadta, majd holnap visszajön. A levéltáros, aki úgy tűnt, már órák óta ül a gép előtt mozdulatlanul, bólintott anélkül, hogy ránézett volna. Megnyugtatta ez a rutinosság. Arra gondolt, hogy beül abba a kinaiba, ott a Keleti pályaudvar környékén a szokásos szószos csirkére, ami könnyű elterelését adja annak a boldog súlyosságának, ami a fejében tombol.

Ezen a téli délután jólesik felidéznie, ahogy a végigmegegy a Thököly úton, és a vékonytalpú, csatos-pántos szandálban a forró aszfalt égeti a talpát. A sarki gyorséterem óriási ablakaival, nehéz függönyeivel habár előkelőnek álcázza magát, az ételszag leleplezi. De ez jólesik, otthonosságot ad. A vendéglős, ötven körüli, alacsony rövid hajú kínai nő, minden belépőnek nagyhangon *szüat* köszön. Nem biztos benne, hogy a nő érti, inkább rámutat, mit kér. A szemén,

ahogy ránéz, nem látszik, hogy értené. Megkapta a szokásos adagját – óriási hagymaszeletek és gyanúsan ragacsos darabok (talán gomba lehet?) – és könnyűnek, boldognak érezte magát. Örült, mert az ablakon túl ragyogóan sütött a június, hogy nemrég esett, tiszta, üde volt a levegő, a tekintet messzire kívánczozott. Lám az emberi arcokon még sincs nyoma semmiféle elégedettségnek, vette észre ezt is. Szigorú szájszélek, lefelé néző tekintet, merev, zárt arcok mindenütt. Még a fiatalok is ilyen.

Mégis ki kell nézni az ablakon, mégis nézni kell egymást, vagy legalább egy pillantást vetni egymás felé.

Ebéd után szállására indul, az óriási fákkal szegélyezett Abonyi utcára, a határon túli magyaroknak épült vendégházba, rendezgeti az anyagait, vagy csak úgy a maga kedvére olvas. Itt az éjszakáktól sem fél. Egy-egy este koncertre ül be a Zeneakadémiára, van, hogy a műsorfüzetből egy diplomaelőadást is kinéz. Együtt izgul az ismeretlen vizsgázóval, hogy ezt vagy azt a futamot mélyen szépen végigvitte. Megkönnyebbül, mert szépen kijött az a magas hang. Ilyenkor *emberérzése* van. Ekkor látja meg az embert a legtisztább mivoltában, a hang eszközeként, hosszú, idegőrlő gyakorlások edzette-megformált kézzel és hanggal, most mégis légies estélyiben. Szívesen odamenne a diplomázóhoz, hogy *én láttalak téged*, lehet, jobban, mint bárki, mint a szüleid vagy a barátod, mert nem a családtagot láttam benned, aki a fényedre pályázik, hogy a dicsőségedből majd rá is vetül valami kevés, nem a büszkeség tárgyát, akivel a rokonok előtt dicsekedni lehet.

De hát ezt nem mondhatja meg, ezért koncert után, amíg a kigyúlt arcú diplomázó a gratulációkat fogadja, ismeretlenül elsomfordál.

Arra is jól emlékszik, ahogy még pár évtizede, huszonévesen, ahhoz, hogy koncertélményhez jusson – mivel pénze nem volt – ilyen vizsgaelődásokra utazott fel a legközelebbi városba, Debrecenbe. Az egyik ilyen estét most is látja. Telt, máris kiforrott hangú tenor volt a vizsgázó, jól megválasztott áriákkal. Ahogy a végén a tapsot fogadta, sütött róla büszkeség. Koncert után az előtérben az anyja őt magát valamilyen bennfentesnek, talán fia eltitkolt barátnőjének nézve, odament hozzá. (Igaz, szép volt, alkalomhoz illően öltözve, ő maga is vizsgázhatott volna a külseje alapján.) Az asszony, az a típus, aki hatvan felé is rendszeresen fodrászhoz, kozmetikushoz, fürdőbe jár, akinek jól szituált barátnői és kiterjedt társas kapcsolatai vannak, hosszan, a beavatottaknak kijáró bizalmassággal részletezte, hogy mekkora lemondás volt számukra, mennyi álmatlan éjszaka a fiuknak a legjobb tanárt megtalálni, a gyakorlások nyugodt idejét megteremteni, a holtponthoz átsegíteni! Mert zenével foglalkozni nem könnyű ám, rengeteg lemondást kíván, ezt tudja meg! És különben meg nem könnyű ember a fia sem – ezt csak úgy súgta neki bizalmasan.

Aztán, amikor az ünnepelt végre megjelent, karján hatalmas csokor, jobbán az igazi barátnő, az asszony szeme végleg lesiklott róla.

Még jó is, hogy békén hagyta, mert kis híján lekéste a vonatot, és csak reggel ment volna a következő. Gyorsan-gyorsan végig a Péterfia majd a Piac utcán!

Ahogy a nagy loholás után végre ledobta magát az átforrósodott, ragacsos kupéjában, az asszonyt mondókájával együtt már el is felejtette.

Még akkor szép volt, ugyan még most is szép, de mivel eddig nem mondták neki, vagy legalábbis nem olyanok, akiktől komolyan vehette volna, azt hitte, külseje jelentéktelen. Olyan, mint más: két szeme van, egy orra. Tökéletesen arányos alakját természetesnek vette, így azt sem látta, hogy az övé *kivétel* és nem szabvány. Egyik udvarlóféleje, aki valahol Debrecen és Pest között (talán Püspökladányban) a vonaton akadt belé, és egy könnyű *helló*val dobta fel pogyászát a csomagtartóba, ismeretségük későbbi szakaszában is száraz, nem nőnek kijáró témákkal traktálta. Madárinfluenza, covid, árdrágulás. (De mint ha valami *helyett* beszélt volna ezekről az innen-onnan felszedett témákról.) Diána el sem tudta volna képzelni, hogy intim kapcsolat alakuljon ki köztük, még a gondolatától is irtózott. *Eszünk valamit a kínaiban, babám?* – így szólította, ami viszont sehogy sem állt jól neki. Dianának úgy rémlett, hogy ezt a babámot húzza-vonszolja maga után, mint egy leszakadt nadrágtartót. *Na, pusszantalak, légy jó!* – ezt búcsúzásakor mondta. Ilyenkor mutatkozott meg a férfi teljes körvonalában, szétesett vonásaival, külön-külön életet élő tagjaival – amitől sem ülni, sem állni nem tudott rendesen. Vagy félig lecsúszva ült a széken, amikor is attól félt az ember, máris lefolyik, ha viszont felállt, egyik válla lejjebb esett, kezével sem tudott mit kezdeni.

Ahogy közös megegyezéssel abbahagyták a találkozási alkalmakat, Diána megkönynyebbült, mintha visszakapott volna valamit.

Saját szépségére vakon élve a mindennapokat csak néhány kivételes pillanatban a tükörben látta az igazat. Akkor hát valami más baj van itt.

Az évek során viszont arra is rájött, hogy mint sok mindennek, ennek sem fejtheti meg az okát. Tovább kell élni egyedül.

Tisztán emlékszik: Vivaldival kezdődött minden. Azzal a szombat délutánnal. Talán úgy tizenkét éves lehetett. Anyja elaludt a tévé előtt, a tévé úgy maradt, bekapcsolva. Fekete-fehér, régi orosz tévé, csak ha már bemelegedett, nem repkedett tovább a képernyő. (Néha meg is kellett ütögetni az oldalát.) Most is csak úgy ment magának. Ő szorongva lesi az anyját, nem mer semmibe belefogni. Nehogy felébressze. (Pedig sok házimunka lenne, anyja helyett is.) Úgy jár-kel körülötte, mintha tojáshéjakon lépkedne. Mert az anyja mindig hirtelen, felhorkanva ébred meg és valami nagy-nagy ijedelemmel. – *Jajajajajaj, de szörnyen szárad a szám, teljesen össze van ragadva! Hozzál gyorsan valami innivalót!*

Anyja tehát aludt. A hangok orkánja mintha ki akart volna szakadni abból a nevetséges fadobozból. Először kíváncsian figyelt. Ez valami új volt, de ahogy elengedte magát, rájött, hogy valahonnan mégis ismerős. Azontúl is gyakran eszébe villant, nem is annyira a dallam, hanem a hangszerek hangja. Különösen a hegedűé. Már akkor észrevette, hogy a hegedű hangjában van valami végérvényes, visszavonhatatlan. És az összhangzás. És még valami: a szenvedély, az az elsőprő erő, amit *ebben a formában* az emberek világában nem tapasztalt. Legfeljebb csak a könyvekben. Azontúl tovább is egy-egy nyári viharban, villámok

reccsenései közben a szentelt gyertya rebbenő lángját bámulva, ami előtt nagy-nénje hangtalanul imádkozott a belső szobában, és csak gyors szájmozgásáról lehetett tudni, hogy most másvalakivel társalog, a vihar dinamikájában felismerte ezt a már hallott zenét. Már nem félt a vihartól, a felhők drámai színjátékát pedig kimondottan élvezte.

Innentől kezdve a vihar, természeti jelenségek, de maga a természet, tájak igazán önmaguk lettek, de *önmagukon kívül plusz még valamik*.

Innentől volt egy titka, és ő megtanult élni ezzel a titokkal.

Aztán rájött, hogy nemcsak ez a zene van, hanem több hasonló. Vivaldiból is több van. És Vivalditól teljesen eltérő zene is *ugyanaz* a zene. Hiába egyik tiszta forma, másik tiszta vihar, de *ugyanaz*. Bármilyen furcsa, a középiskolában lett egy barátnője. Élénk, kötekedő, fiús jelenség volt, épp az ellentéte. A tőle kapott születésnapi kazetta Brahms d-moll zongoraversenyével még a mai napig is megvan. (Az is így kezd: a zene bevezető hangjai elsöprő erejű vulkán.) A barátnővel viszont hirtelen egyik napról a másikra szakadt meg a kapcsolat. Ma sem tudja miért. Egyszer csak már nem hívta, nem kereste.

Valamiért természetesnek vette, hogy így kellett lennie.

És itt, a középiskola első évében fedezte fel a zenetanárnője szoprán hangfekvését ösztönösen jól alkalmazott rezonanciával. Komolyan, szakértő módra bólogatott, igen, ez már valami. Vele is komolyan, gondterhelten beszélt. Nincs kedve az énekarban énekelni? Felvételit ajánlott a zenetanárira. Ne féljen, Kolozsváron ugyan korlátozott a helyek száma, de ha most teljes erővel rágyúr, még bejuthat. A kötelező zongorára majd ő felkészíti. Igaz ugyan, hogy a város messze van innen, bírni fogja az utazást? Kottákat hozott, súlyos könyveket, szakirodalmat cipelt a hóna alatt. Épp neki való lenne, győzködte, ugyan meggazdagodni nem lehet belőle, de a zenetanárság mégiscsak egy biztos állás.

És hogy az ő helyzetében különösen meg kellene ragadnia.

Anyja odavolt a lelkendezéstől. Zenetanár, az ő lánya! – *Ugyi, ugyi csak megmutatjuk nekik kislyányom, hogy minket nem tudnak olyan könnyen eltiporni. Hiába lesi az egész falu, hátha nekünk annyi lesz! De csak kibabrálunk velük! Pedig apádat is elmarták tőlem, még te meg se vótál, hogy tiszta egyedül kellett felneveljelek. Asse vót, aki egy pohár vizet adjon. Meg hogy még te se kellettél vón’, mer’ egy ilyen nőnek mire kell pulya?! És tud meg, hogy nagynénéd vót mindennek az élén, hiába teszi magát olyan nagy szentnek!*

Nagynénje megfontoltabb volt anyjánál, aki különben is az élet leghétköznapibb helyzeteit is felfokozott drámaisággal élte meg. – *Jó, jó, te tudod, de lááá, anyád is nagybeteg, máma van, hónap nincs. Még amikor arravaló lett vón’, akkor is úgy élt, mint az égi madár. Egyik napról a másikra, mert pénze sose vót. A te helyzetedbe’, hogy apád sincs, azt kéne nézzed, hogy mentül elébb pénzt keressél. Mi lesz, ha nem vesznek fel a felvételin?*

A felvételin elsőre bejutott. Nem ujjongott ennek különösebben, az ő helyzetében természetesnek vette, hogy csakis így kellett történnie. Kollégiumi szállást is kapott valamicske ösztöndíjjal. Bár úgy tűnt, végre egyenesbe jött,

alig várta a szombat hajnalt, hogy a kollégiumból nagy csomagokkal megpakolva érje el a gyorsot. Amíg a mezők fölött tejfehér ködben száll fel a fény, hallgatja, ahogy a viharos gyorsaságú kattogás *fortissimója* után egy-egy állomás felé közeledve lassan lecsillapszik, megnyugszik a zaklatottság. Igen, ez már az utolsó állomás. Anyja akkor már egyre többet ivott. Hogy csillapítsa a belsejében égő tüzet, innia kellett. Láta már az elhanyagolt, gazos udvart, a megrepedt, hulladozó vályogfalat, mikor is nagy csomagokkal izzadtan, elgyötörve belépett a kapun, hogy *nézd anya, itt vagyok*. Láta, hogy a szobában még nagyobb a rendetlenség, állott italszag, nappal is behúzott redőnyök, és az ágyban a reménytelenségbe burkolózott alak, mintha nem létezne, senki lenne. A szemét folyton kerülte, nem mert ránézni. Mert homály lepte be ezt a szemet, az alkohol homálya.

És akkor látta először *azt* az álmot.

Onnantól kezdve alvás helyett a gyertyát bámulta, ahogy a folytonos virasztástól könnyezett, zsugorodott, mígnem teljesen összeesett. Kanóca füstölög még, a füst egyenes vékony csíkban száll fel, majd hirtelen megtörik és eloszlik a levegőben. Nagynénje a sarokban már órák óta hangtalanul mormol, nem unja meg úgy látszik, soha nem unja meg. Még éjjel sem. Most épp anyja lelki üdvéért imádkozik. Folynak szakadatlanul a mondatok, egymásba érnek, újra-újra, körbe-körbe végtelenül, már nem is a szobában, a túlvilágon járnak, *hol már ember nem segíthet, a te erőd nem törik meg, hő imáid gyermekidnek nem, te soha nem veted meg, hol a szükség kínja nagy, mutasd meg, hogy anya vagy, most segíts meg Mária, ó, irgalmas Szűzanya, hol már ember nem segíthet...*

Nagynénjével ketten maradván keveset beszéltek. Nagynénje a csendet szerette. Zenéből csak az egyházi népéneket. Ha visszagondol, sosem tette szóvá, mint más, hogy ő egy *kapott* gyerek. Mert így mondták ezt a faluban. Még a pap is az anyja temetésén, mintegy elszólva magát, hogy *lám még ez a kapott gyermeke is milyen szépen felnőtt a rokonok gyámolításával, mert a Jóisten a legnagyobb szükségben sem hagyta el* – és ő sírva a megaláztatástól néni csak annyit mondott: *nagy dolog, hogy a Jóisten megteremtett minket, ezt kell nézni, nem hogy ki mit mond!*

Ezzel el is volt intézve a dolog.

– *Nagy dolog, hogy a Jóisten megteremtett minket* – ezt mondta ő is neki sok év után, amikor már ott feküdt magatehetetlenül, szétcsúszott, összement tagokkal. Csak nem gondolni erre, semmiképp sem gondolni. Különösen az arcára nem. Nagynénjének furcsa aszimmetrikus arca volt, két szeme, szemöldöke nem volt egyvonalban. Az ágyban fekvés hosszú éveiben arcának egyik fele még lejjebb csúszott, fogatlan szája beesett, furcsa manóhoz tette hasonlatossá. Ő, ha csak lehetett, nem nézett rá. Diána a harmincas évei vége felé járt már akkor. Az ápolónő, edzett jó ötvenes nő, *na, hogy vagyunk, hogy vagyunk* kiabálja már messziről. Vaskos combján megfeszül a halásznadrág, de mórlikálja magát, mintha élvezné, hogy ez a test jutott neki. Divatosra nyírt rövid hajába folyton beletúr, amitől frufruja újra és újra a homlokába hullik. Diána folyton csodálkozott ezen.

Hosszan elbeszélget velem, tanácsokat ad, milyen pelenkát vegyen, felfekvés ellen melyik a legjobb gél, legyen körömvirágos, a német igen, legfeljebb még a magyarországi. *Advilt?* – azt is adjon be neki, feltétlenül. Naponta egyet, ha kell, de ne többet. És csakis egy hétig. Bólogat, helyesel, nagyhangon ő is hozzátesz ezt-azt. Kívülről figyel magát ilyenkor. Igen, így kell ezt, ha már nem lehet szóvá tenni a lényegét, azt, amiről igazán beszélni kellene, mivel ezt a valamit senki sem tudja, akkor sokat kell beszélni pelenkáról, felfekvésről, az öregek és nehéz betegek makacskodásáról, igen, így látta ezt már az iskolában is, ahogy a szülők színre viszik egymás előtt saját külön bejáratú drámájukat. *Vettem én is a gyerekeknek egy vadonatúj bakancsot, a legdivatosabb márká, azt hiszed, ránéz, dehogy néz, kétszer, ha volt lábán...* Igen, így fog tenni ő is a családi kötelékekben foglyul ejtett nők ősi túlélési ösztönét mozgósítva – gondolta.

Duci néni, mindenki csak így hívta az ápolónőt, a majdnem velem egykorúak is, nagynénjével is folyton beszél – *Nem szabad makacskodni, tessék szépen bevenni ezt a gyógyszer, így ni, ügyes, nagyon ügyes! Na még egyet, csak ügyesen.* Mindig mindekivel beszél, azzal is, aki már nem válaszol, tudja, hogy addig van védve, amíg beszél, utasításokat ad, magyaráz. Addig nem érheti baj. – *Holnap megint jövök, Rózuka néni, jó?* – szól oda elmenőben az ágy sarkában kidudorodó paplancsomónak, mire a paplan mintha megmozdulni látszana.

Nem gondolni arra, hogy néha, jobb napjaiban segítséggel kiültette az ágy szélére, háta mögé, nagy nehéz párnákat tornyozott támasztéknak, hálóinge apró válláról lecsúszik, két lába a semmibe lóg, és isten tudja, honnan veszi az erőt, hogy beszéljen, érdeklődjön, ott az ágy szélén, kilencvenen túl, semmibe lógó lábbal megkérdezze, hogy *nem mentél férjhez, hol tanítol*, hogy semmitmondó válaszait meghallgassa, helyeseljen, hogy erőltesse magát vissza a múlthoz, amikor még valóban beszéltek, ha keveset is, és nem az ágy szélén, hanem nyári délben a hokedlin a meggyfa alatt, elvégre június van, ő meg addig is, hogy csináljon valamit, az érett vörös meggyzemeket válogatja.

– *Rakoncátlan gyerek voltál* – mondja egyszer csak, amire ő összerezzzen. Isten tudja, honnan vette ezt a szót, egész életében soha nem hallotta tőle, az egész családban senki sem használta, az anyja sem. A „rossz”, kezelhetetlen gyerekekre legfeljebb azt mondták, huncut vagy csintalan. De ő maga sem ismer magára ebben a szóban, mert épphogy csendes gyerek volt, igazi szétkürtölésre méltó jó gyerek, mert mindig egyedül lenni szeretett, azt szerette, ha békén hagyják. Nem gondolni erre a szóra, hogy ebben a szóban nagynénje még utoljára neki rugaszkodik, emberfeletti erővel, hogy valami választékosat mondjon, elvégre annyit tud homályosan, hogy unokahúgából tanult ember lett, pedig lehet, nem is ismeri a szó értelmét.

Utolsó hónapjaiban már nem ismerte meg. Hiába nézett rá, szemében nem gyúlt ki az ismerős fény, a ráismerés fénye.

– *Jövök haza hamar, nénye* – szólta oda elmenőben, de csak szokásból, mert a paplankupac a szóra nem mozdul meg.

Mióta ebben a szatmári, Nobel-díjas román származású biológusról elnevezett szakiskolában megkapta a zeneórákat, mindig hajnal felé nyomja el az álom, mikor is pontban fél hatkor hasít a csendbe az ébresztő, mint egy segélykiáltás. Gyorsan villanyt gyújtani, vizet melegíteni, lavórban a hideggel vegyíteni. A temető melletti földúton egyensúlyozni a sárban, kezében elemlámpával már megkönnyebbülés. Talán a friss levegőtől vagy a mozgástól hirtelen belehasít a Bach g-moll szólószonátájának első pár üteme. Olyan, erősen, hogy meg kell állnia. Először egy villanás, aztán megjelenik a zene is teljes fényében. Nem győz csodálkozni a tiszta hangzáson. Már nem is ő lépeget a temető melletti földúton, a hang viszi magával.

Úgy látja, mintha a mezők szélén vékony csíkban már derengene. Pedig télen, hajnali hatkor még nyoma sincs világosságnak.

A Nagyvárad felől érkező személyvonat mindig késik. Egy fénypontot kell lesni a távolban, amíg az a pont egyre nagyobbá válva, zakatolni, dörömbölni kezd, hogy egy tétovázó lassítás után egy súlyos döccenéssel végre megálljon. Útitársai a koszos fényű kupéban kis műanyag laposüvegekből kortyolják a barna lét, elszívznak egy-egy szál cigarettát mellé, hogy a még félálomban való kényszeredett készülődés után valóban felébredjenek. Diána már teljesen éber. A zene nem akar megszűnni. Elcsodálkozik, hogy lám nem benne szól, önmagán kívül, mert ő csak hallgatja a hangokat.

Beérve az iskola neonokkal kivilágított főkapuján, ahol azonnal elkapja a szorongás, egyből a mosdóba siet. Van, hogy egy egész tekercs vécépapírt elhasználna, hogy a cipőjére tapadt sarat úgy-ahogy lesikálja. Mivel sokat kell várnia – az órái csak déltől kezdődnek –, beül a tanáriba, készül, vázlatot vagy csak a maga kedvére olvas. Az ének-zene rendszerint az utolsó órák egyike mindegyik osztályban. Az előtte levő szünetekben rendszerint keresni szokták, ismeri már ezt. *Tanárnő, el tetszik engedni, fogorvoshoz megyek... anyámat kísérem a kórházba... focimeccsre készülünk az országos bajnokságra...* Az óráin rendszerint már csak négyen-öten maradnak, azok is merev tekintettel telefonjukat bámulják. Az egyik lány elmélyült figyelemmel sminkeli magát a hátsó padban. De hát mindenki tudja, hogy van ez. A zeneóra azért kell, hogy emelje az év végi tanulmányi átlagot. Zenéből rossz jegy? Ki hallott már ilyet?

A barokk zenéről, azon belül is a variációkról volt szó ma délután. A Goldberg-variációkat hozta a diákjainak megmutatni. Már kikereste a felvételt, amikor megállt a keze a levegőben. Diákjai felnéztek, de csak egy pillanatra, tekintetüket visszahúzta a telefon. Mennyit foglalkozott vele Pesten! Mégsem tudta teljesen kiismerni. Mint egy zárt katedrális, ami maga magának elég, felépítettségében teljes, az ember legfeljebb kileshet titkon egy-egy apró részletet a kőcsipke mintázatain, a festett ablakokon besütő fény vibrálásában, hogy azzal elfoglalkozzon teljes életében. Így zárta be őt Pest is, az Abonyi út, az anyja, a nagynénje, a gyerekkora, az elveszett apja, az álmatlansága úgy, mint

a Goldberg-variációk, hogy belül, a fejében dörömbölgjön minden kiszakadásra készen, ő mégse lássa a teljes egészet, csak egy-egy kőcsipkés mintázatot, egy-egy éles, szokatlan fényszög megvillanását.

Hirtelen gondolt egyet, mégis inkább Mendelssohn fisz-moll gondoladalát indította el. A diákjai észre sem vették, nekik mindegy, mi szól a háttérben.

Az újrajátszásra állított zene már csak magának szól. A levendulás illatgyertya utolsó parfümfelhőjét kilehelve, összeesve ázik saját tócsájában. Diána kisgyerekként egy romos, gazokkal felvert, tetőtlen épületben látja magát, aminek a falai is csak félig-meddig állnak még, a pusztta téglák, mint valami sebek meredeznek. Ugyanaz a már ismerős érzés fogja el, amit mégsem tud megszokni: az iszonyaté. Pedig magát a helyszínt mintha felismerné: egy kicsi, főúttól messze eső falu, a nagymajtényi állomás széthordott épülete. De ő itt még soha nem szállt le, mindig csak a vonatból látta Szatmár felé. Azt érzi, mintha soha nem menekülne innen. Pedig nincs megkötözve, teljesen szabadok a végtagjai, és ha átvágna a gazon mezőn, valahogy haza is vergődhetne. De mégsem tud megmozdulni. Leköti valami, de hogy mi, azt nem tudja. Pedig a romos sarkokból állott vizeletszag csapja meg, és még valamilyen más szag is, elemezhetetlen, a bokorra nyugult csalán közül, ahová fényes zöld legyek rajzanak tömegesen. Erőlteti magát, vergődik, de mintha oda lenne ragasztva a koszos, olajfoltos betonhoz. Majd megmozdulnak a magasra nyúlt gazok levelei, mindenholnan emberfejek bukkannak elő, teljesen ismeretlen emberek, de *most látja igazán*, mit jelent az ismeretlen embertömeg. Ezek az emberek, mind mintha várnának valamit. Egymással beszélgetnek, de várnak. Innen tudja, hogy várni kell. Igen, ezek az emberek azért jöttek, hogy várjanak, tehát akkor ő is céllal van itt, várnia kell. Végül is állomáson van, az állomáson várni szoktak. Még nem tudja, hogy mire vár, de vár. Majd kiderül, mire várnak, mert más emberek jönnek, neki ismeretlenek, de hozzájuk jönnek, mindenkihez jön valaki, minden várakozót megölel valaki, kedélyesen beszélgetnek, ő nem hallja, mit, de nem is rá tartozik. Együtt mennek el a várakozók és a hozzátartozóik, lassan teljesen kiürül a romos épület, már csak ő marad. Most hirtelen bevillan, hogy hát ő az anyjára vár, neki is van kire várnia, igaz, hogy késlekedik, de nem baj, biztosan túlórázik a gyárban, vagy a szomjúságtól beteg, tehát meg kell várnia, míg hazajön, vagy meggyógyul, de nem baj, ő vár addig, bármeddig vár. Majd egyszer megmozdul egy bokor, hirtelen, kirobbanó örömmel meglátja az anyja arcát, mégis igaza volt, hogy rá várt, igaz, hogy ez az arc elnyútt, gondterhelt, de mégis az anyja arca, még nem látta meg, azért is gondterhelt, jobbra-balra néz, őt keresi. Végre felé néz, *most, most* kell észrevennie, már integet is neki, hogy *nézd, anya, itt vagytok*, értem jöttél, hát itt vagytok, nem is messze, csak gyere értem, mert én nem tudok megmozdulni. De az anyja hiába néz egyenesen felé, nem látja, hihetetlen, pedig őt nézi, látja, hogy őt nézi, mégsem ismeri fel, lesiklik róla a tekintete, hogy lehet ez, pedig ő kiabál, már nem is, hanem ordít, síkit, hogy vegye már észre. Végül anyja tekintete elfordul, végérvényesen, visszavonhatatlanul elfordul, mintegy nyugtázva, hogy akit keresett, nem

találta meg, tanácstalanul álldogál egy darabig, hogy mit is tegyen, majd látva, hogy nincs miért, hátat fordítva neki a gazos mezőkön elindul visszafelé.

Hirtelen apró, nagyon apró cseppekben hullani kezd valami az égből, eső lehet, de nem, mégsem eső, apró hűsítő tűszúrások, mintha egy pohárból csapna ki, de hát most jön rá, hogy ezek a gondoladal fizs-moll akkordjai, de nem tudnak zenévé válni, csak erőlködnek, vergődnek, hogy hanggá váljanak, keresi azt a félhangot, de nem hallja, azt a félhangot kell pedig meghallania, akkor felkelne ebből az álomból, de nem tud, nem hallja azt a hangot, nem tud, nem fog felébredni, itt marad ebbe az álomba kötözve...

A fizs félhang a falak közé zártan újra és újra megszólal. Az ablak sötét, de kint, messze már készülődik a hajnal.

